

«Тасдиқ мекунам»

Директори Донишкадаи иқтисод
ва савдои Донишгоҳи давлатии
тиҷорати Тоҷикистон,

д.и.и., дотсент

Хошимзода Ҳ.Ҳ.
соли 2023

«27»

ХУЛОСАИ

чаласай васеъи кафедраи молия ва қарзи МДТ “Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон” дар шаҳри Хуҷанд

Диссертасияи Ҳалимов И.М. дар мавзуи “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” барои дарёftи дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ, аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пул ва қарз дар кафедраи молия ва қарзи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлати тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд ба анҷом дода шудааст.

Ҳалимов Иномҷон Мамадҷонович 16-уми декабря соли 1986 таваллуд шудааст, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон. Соли 2010 факултети молия ва баҳисобирии бухгалтерии Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлати тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷандро аз рӯи ихтисоси молия ва қарз бо дипломи аъло ҳатм намудааст. Пас аз ҳатми Донишкада барои идома додани таҳсил ба зинаи магистратураи Донишкадаи иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Беларус дар шаҳри Гомел аз рӯи ихтисоси молия ва қарз дохил шуда, донишкадаи мазкурро соли 2011 бо дипломи магистри илмҳои иқтисодӣ ҳатм намудааст.

Аз моҳи августи соли 2011 ба ҳайси асистенти кафедраи молия ва қарзи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлати тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд фаъолияти меҳнатии худро оғоз намудааст. Аз якуми октябриси 2012 ҳамчун мутахассис оид ба кор бо ҷавонони Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлати тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд фаъолият намуда, аз сентябриси 2013 ба вазифаи ҷонишини декан оид ба тарбия дар факултети молия ва баҳисобирии бухгалтерӣ таъин гаштааст. Аз февралиси 2017 ба вазифаи ёвари директори Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд фаъолият намудааст.

Аз моҳи сентябриси 2018 ҳамчун муаллими калони кафедраи молия ва қарзи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд фаъолияти меҳнатии худро идома дода истодааст.

Аз соли 2015 то 2019 ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи молия ва қарзии Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлати тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд таҳсил намудааст.

Имтиҳонҳои номзадиро аз фанҳои таърих ва фалсафай илм, (11.06.2016) забони хориҷӣ, (29.06.2019) Молия, муомилоти пул ва қарз (13.06.2023) бо баҳои хубу аъло супоридааст.

Роҳбари илмии унвончӯ Собирзода Нуралӣ Миралӣ. Муовини аввал, муовини ректор оид ба корҳои таълим, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори Донишгоҳи миллӣи Тоҷикистон интихоб шудааст.

Муқарризони холис:

Азимов А.Ҷ. - д.и.и., профессори кафедраи назарияи иқтисоди ДИС ДДТТ дар шаҳри Хуҷанд;

Ғозибеков С.А. - д.и.и., профессори кафедраи менечмент ва маркетинги ДИС ДДТТ дар шаҳри Хуҷанд;

Мирпочоев Д.А. - н.и.и., дотсент муовини директор оид ба илм ва робитаҳои байнамилалии ДИС ДДТТ дар шаҳри Хуҷанд.

Баҳодиҳии иҷрои диссертатсия. Диссертатсияи Ҳалимов Иномҷон Мамадҷоновиҷ дар мавзуи “Рушди низоми пардоҳти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” ба масъалаҳои мубрами мусосири илми иқтисодӣ баҳшида шудааст, ҳамзамон бо забони илмӣ навишта шуда, таҳқиқоти анҷомёфта ба ҳисоб меравад. Мақсад ва вазифаҳои диссертатсия иҷро гардида, пешниҳод ва хуносако асоснок гардидаанд.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Дар шароити мусосири рушди муносибатҳои иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тадриҷан гузариши шахсони ҳуқуқию воқеӣ ба муомилоти гайринақдӣ мушоҳид мегардад. Ин мулоҳизаро он нуқта собит мекунад, ки мутобики маълумотҳои омори расмӣ ҳамасола дар кишвар ҳиссаси ҳисоббаробаркуни гайринақдӣ дар раванди иҷрои уҳдадориҳо ва пардоҳти маблағи хизматрасониҳо афзоиш меёбад.

Тавсеаи ҳисоббаробаркуниҳои гайринақдӣ ба ҳадафи саноатикунонии босуръати иқтисоди кишвар ва рақамикунонии иқтисодиёти миллӣ низ мувоғиқ аст. Зоро дар ин раванд технологияҳои иттилоотӣ инкишоф ёфта, боиси бунёди роҳҳои иловагии ҳамкорӣ байни истеҳсолкундандагон ва истеъмолгарон мешавад, ки он дар натиҷа иштирокчиёни раванди тақористеҳсолро ҳавасманд мегардонад.

Дар Паёми Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ- Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз 23.12.22 зикр карда шудааст “Бо мақсади мусоидат ба рушди баҳши молиявӣ зарур аст, ки аз 1-уми июли соли 2023 пардоҳти ҳамаи андозҳо ва бочҳои давлатӣ барои додани иҷозат ва иҷозатномаҳо, ҷаримаҳо, маблағи суғуртai ҳатмии давлатӣ, хизматрасониҳои коммуналӣ ва дигар намудҳои хизматрасонии давлатӣ пурра ба таври ғайринақдӣ ба роҳ монда шавад”.

Ихтисос ва номи мавзуи Ҳалимов Иномҷон Мамадҷоновиҷ дар мавзуи “Рушди низоми пардоҳти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” ба шиносномаи ихтисоси 08.00.07- молия, муомилоти пул ва қарз мувоғиқат мекунад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзузъҳои илмӣ. Диссертатсия дар доираи татбиқи Стратегияи миллӣи рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

аз 01 октябри соли 2016, таҳти №392), Консепсияи иқтисоди рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2019, № 642), Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи тадбирҳои вусъат додани ҳисоббаробаркуни ғайринақдӣ (аз 22 июни соли 2023 №586), инчунин, нақшай корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи молия ва қарзи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон дар мавзуи «Низоми пардохти миллӣ дар вусъатдиҳии пардохтҳо дар иқтисоди миллӣ ва аҳамияти ҳисоббаробаркуни ғайринақдӣ дар ташаккули иқтисоди рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025» иҷро гардидааст.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот. Мақсади кори диссертационӣ омӯзиши асосҳои назариявӣ-методии низоми пардохт ва таҳияи механизми низоми пардохти миллӣ самаранок дар шароити муосири рушди иқтисоди рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Барои ноил шудан ба мақсади гузошташуда, дар кори диссертационӣ ҳалли чунин вазифаҳо муайян карда шудаанд:

- Таҳқиқи ҷанбаҳои илмию назариявии низоми пардохт дар доираи консепсияҳои илмии иқтисодӣ;
- Баррасии равишҳои методии танзими тараққиёти низоми пардохти миллӣ ва шарҳи унсурҳои таркибии он дар шароити муосир;
- Омӯзиши таҷрибай ҷаҳонии ташаккул ва тараққиёти низоми пардохти миллӣ ва арзёбии имконияти ҷорӣ намудани он дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Таҳлили ҳолати муосири ташакkulёбии низоми пардохти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нишондиҳандаҳои тараққиёти он;
- Асоснок кардани омилҳои низоми пардохт ва самаранокии низоми пардохти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Таҳияи тавсеаҳо оид ба самтҳои асосии такомули идоракуни низоми пардохти миллӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Коркарди механизми низоми пардохти миллӣ самаранок дар доираи рақамикунонии иқтисоди миллӣ ва пешгӯии нишондиҳандаҳои он.

Объекти таҳқиқ. Объекти кори диссертационӣ рушди низоми пардохти миллӣ ва пардохтҳои ғайринақдӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт маҳсуб меёбад.

Мавзуи (предмет) таҳқиқ. Предмети кори диссертационӣ рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Фарзияи тадқиқ дар ошкор соҳтани тамоюлҳо ва омилҳои инкишофи низоми пардохт ва мубадал соҳтани рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити татбиқи рақамикунонии иқтисоди миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода меёбад. Дар диссертатсия ғояе пешниҳод шудааст, ки тибқи он низоми пардохти миллӣ дар самти назариявиу методӣ ба фаъолгардонии хизматрасониҳои пардохтӣ ва эътиmodнокиу самаранокии пардохтҳо дар шароити муосир бо назардошти ҳусусиятҳои иқтисодиёти миллӣ мутобиқат пайдо мекунад.

Асосҳои назариявию методологии таҳқиқот. Дар асосноккунии назариявӣ ва методии такомули механизми низоми пардохти миллӣ дар асоси консепсияҳои муосири иқтисодӣ зоҳир мешавад. Дар рисола аз ҷиҳати назариявӣ мундариҷаи иқтисодии мағҳуми “низоми пардохт” ва “низоми пардохти миллӣ” шарҳ дода шудаанд. Равишҳои идоракунии низоми пардохти миллӣ ва унсурҳои таркибии он аз ҷиҳати назариявию методӣ баён шуда ҳамчунин, механизми такмили низоми пардохти миллӣ дар шароити иқтисодиёти рақамиӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз лиҳози мукаммалгардонии заминаҳои қонунгузорию меъёри баррасӣ гардида, роҳҳои расидан ба низоми пардохти нисбатан мукаммал дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст.

Асосҳои методологии таҳқиқотро асарҳои муҳаққиқони ватанию ҳориҷӣ, ки ба аҳамияти пардохтҳо ва ташаккули низоми пардохт баҳшида шудаанд, маводи конференсияҳои илмӣ ва илмию амалий, инчуни, натиҷаҳои тадқиқоти олимони ватанӣ ва ҳориҷӣ дар соҳаи молия ва қарз ва низоми пардохти миллӣ ташкил кардаанд. Барои асоснок кардани муқаррароти назариявии кори диссертационӣ консепсияҳои мактабҳои муҳталифи иқтисодӣ, аз ҷумла, кейнгарӣ, монетаризм, назарияи иқтисоди пешниҳодӣ, консепсияи неоклассикҳо ва институтсионалистон дар шарҳи муосири он мавриди истифода қарор гирифтанд.

Иштироки шахсии унвонҷӯ дар гирифтани натиҷаҳое, ки дар диссертатсияи пешниҳод кардааст. Тамоми марҳилаҳои иҷрои нақшай кори диссертационӣ бо иштироки бевоситаи муаллиф, аз қабили таҳияи мавзуъ, асоснокӣ ва аҳамиятнокии он, ҳадаф ва масъалаҳои кор сурат гирифтааст. Аз тарафи муаллиф дар таҳқиқот зарурати тақмилдиҳии механизми низоми пардохти миллӣ, ки барои самаранокӣ ва мусоидии пардохтҳо дар шароити иқтисодиёти рақамиӣ хеле муҳим мебошанд, асоснок карда шудааст. Аз соли 2015 то 2023 муаллифи диссертатсия муҳтавои маъруҳаҳои худро дар конференсияҳои сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, семинарҳои илмӣ-назариявии кафедраҳои молия ва қарзи ДИС ДДТТ, ДДҲБСТ ва дигар Донишгоҳҳои ҳориҷи кишвар ироа намудааст.

Сарчашмаи маълумот. Таълифоти муҳталиф, инчуни, асарҳои илмии олимони ҳориҷию ватанӣ дар соҳаи хизматрасониҳои пардохтӣ, санадҳои меъёрии ҳукуқӣ дар доираи молияи давлатӣ, фармону дастурҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, маводҳои омории Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳисоботҳо ва омори нашрнамудаи Бонки миллии Тоҷикистон ташкил кардаанд. Ҳамчунин дар раванди таҳияи кори диссертационӣ манбаъҳои электронии интернетӣ, маводи низомбандишудаи эмпирикӣ, арзёбии экспертии муаллиф, ва дигар манбаҳо ба таври фароҳ ва бо назардошти саҳехияти маҳзанҳо истифода шудаанд.

Пойгоҳи таҳқиқот. Диссертатсия дар кафедраи молия ва қарзи Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Ҳучанд дар солҳои 2015-2023 анҷом дода шудааст.

Навигариҳои илмии тадқиқот. Аз асосноксозии назариявии мундариҷаи иқтисодии низоми пардохти миллӣ ва таҳияи тавсияҳои методӣ

оид ба ташаккули механизми низоми пардохти миллӣ дар бозори хизматрасониҳои пардохтии Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст.

Навоварии кори диссертационӣ аз натиҷаҳои илмиву услубии зерин иборат аст.

1. Моҳияти иқтисодии низоми пардохт дар заминаи ба мундариҷаи ин мағҳум тасҳҳо ворид намудан ифшо карда шудааст. Аз ҷумла низоми пардохти миллӣ яке аз ҷузъҳои таркибии муҳими инфрасоҳтори молиявии мамлакат буда, бо мақсади саривақту бехатар гузаронидани пардохтҳо ва ҳисоббаробаркуниҳо дар раванди фаъолияти субъектҳои иқтисодӣ, инчунин аҳолӣ, тавассути механизми муайян ва технологияҳои иттилоотию инноватсионӣ истифода мешавад. Дар доираи он аз идоракунандагону истифодабарандагони низоми мазкур риояи ҳатмии талаботи қонунгузориҳои амалқунанда талаб гардида, он ба фаъолияти босуботу мунтазами низоми молиявии кишвар, инчунин, татбиқи сиёсати пулию қарзӣ ва буҷетии самарабахш мусоидат менамояд, раванди тақрористеҳсолро тавассути воридшавии воситаҳои пулӣ ҳавасманд мегардонад, арзиши иловаро дар иқтисодиёти миллӣ вусъат мебахшад ва дар маҷмуъ боиси рушди иҷтимоию иқтисодии давлат мегардад;

2. Муайян карда шудааст, ки дар шароити мусир дар раванди ташаккул ва идоракуни низоми пардохти миллӣ риояи шартҳои муайян ва унсурҳои ҷузъии низоми пардохт муҳим мебошанд. Вазифаҳои низоми пардохти миллӣ дар доираи низоми молияи мамлакат ташаккул ёфта, идоракуни самараноки низоми пардохти миллӣ ба ташаккул ва азnavtakсими захираҳои молиявӣ дар иқтисодиёти мусоидат менамояд. Дар ин радиф муайян карда шудааст, ки самараи умумии низоми пардохти миллии мукаммал ба рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар мусоидат менамояд. Ҳамзамон, иштироки Бонки миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар иштирокчиёни низоми пардохти миллӣ дар ташаккул ва рушди низоми пардохт бояд дар доираи қонунгузориҳои кишвар ва меъёрҳои стратегӣ расман сурат гиранд.

3. Асоснок карда шудааст, ки дар шароити мусир ташаккул ва такомули низоми пардохти миллӣ бояд тавассути мутобиқкунии таҷрибаи ҷаҳонӣ ба вазъи инфрасоҳтори молиявии кишвар сурат гирад. Муайян шудааст, ки таҷрибаи Федератсияи Русия ва Ҷумҳурии Ҳалқии Чин дар такомули низоми пардохтии миллӣ муҳим мебошанд.

Истифодаи таҷрибаи ҷаҳонии ташаккул ва тақмили низоми пардохти миллӣ дар шароити Ҷумҳурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вусъатёбии хизматрасониҳои пардохтӣ, рақамикунонии амалиётҳои пардохтӣ, коркард ва амалигардонии низоми пардохтҳои фаврӣ, ташаккули бозори пардохтии рақобатпазир, баланд шудани амнияти пардохтҳо, татбиқи инноватсия дар соҳаи пардохтҳо, тараққӣ додани инфрасоҳтори низоми пардохт, самаранокии пардохтҳо мусоидат мекунад.

4. Дар асоси таҳлили нишондиҳандаҳои асосии низоми пардохт вазъи мусири фаъолияти низомҳои пардохт дар Ҷумҳурии Ҷумҳурии Тоҷикистон арзёбӣ гардида, асоснок карда шудааст, ки микдор ва ҳачми пардохтҳо дар маҷмуъ тамоюли афзоянда дошта, микдору ҳачми пардохтҳо дар кишвар тамоюлҳои гуногун доранд ва аз рушди нобаробари хизматрасониҳои пардохтӣ дарак

медиҳанд. Инчунин, событ карда шудааст, ки микдори суратхисобҳои дастрасии фосилавидоштаи шахсони воқеӣ, суратхисобҳои шахсони воқеӣ ва хукуқӣ бо асъори хориҷӣ, ки гайрирезидентҳо истифода мекунанд, суратхисобҳои шахсони хукуқӣ бо асъори миллӣ, ҳачми амалиётҳо тавассути низоми пардохти Осон, Атласпэй, Express Pay ва Пардохти фаврӣ, микдори амалиётҳо бо кортҳои пардохтӣ, микдори пардохтҳои электронӣ тавассути Интернет, микдори таҷҳизоти пардохти пулӣ нисбати шумораи аҳолӣ тамоюли коҳишёбӣ дошта, тавассути кортҳои пардохтӣ гирифтани пулҳои нақд ҳачми зиёди амалиётҳоро ташкил намуда, мавқеи операторони низомҳои пардоти миллӣ дар ҳачми пардохтҳо тавсеаро тақозо менамояд.

5. Омилҳои таъсиркунанда ба фаъолияти низомҳои пардохти миллӣ аз ҷумла коҳишёбии микдори субъектҳои хизматрасониҳои пардохтӣ дар кишвар, суръати бештар доштани афзоиши гардиши пулҳои нақд нисбати пулҳои гайринақдӣ, ҷой доштани нуқсонҳо дар татбиқи сиёсати пулию қарзӣ, афзоиши сатҳи умумии таваррум дар кишвар, коҳишёбии суръати афзоиши ҳачми умумии пардохтҳо бо назардошти таваррум, афзоиши бақияи тавозуни пардохт, коҳишёбии интиқоли пулӣ ба кишвар нисбат ба ММД, нархи баланди хизматрасонии Интернет, сатҳи пасти амнияти иттилоотӣ, индекси пасти ҳуқумати электронӣ ва савдои электронӣ дар кишвар, ҳиссаи ноҷиз доштани пардохтҳо тавассути телефонҳои мобилиӣ дар ҳачми умумии пардохтҳо, коҳишёбии микдори ташкилотҳои қарзӣ ва таҷҳизоти хизматрасониҳои пардохтӣ, ҳамчунин, коҳишёбии ҳачми пардохтҳои гайрирезидентҳо ошкор карда шудаанд.

6. Самтҳои такомули механизми низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамиунонии иқтисоди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон коркард карда шудааст, пешгӯии нишондиҳандаҳои вобаста ба НПМ анҷом дода шуда, механизми танзими давлатию гайридавлатии тараққиёти низоми пардохти миллӣ асоснок карда шудааст, инчунин самтҳои такмили пойгоҳи қонунгузорӣ дар соҳаи хизматрасониҳои пардохтӣ ошкор карда шудаанд.

7. Татбиқи модели муносаби ташаккули низоми пардохти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба тараққиёти хизматрасониҳои пардохтӣ ва инфрасоҳтори молиявӣ дар оянда мусоидат мекунад исбот карда шудааст, инчунин, навсозии низоми пардохти миллӣ аз нигоҳи ташкилӣ, инфрасоҳторио коммуникатсионӣ, инноватсионӣ, иттилоотӣ событ карда шудааст.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Дар асосноккунии назариявӣ ва методии такомули механизми низоми пардохти миллӣ дар асоси консепсияҳои муосири иқтисодӣ зоҳир мешавад. Дар рисола аз ҷиҳати назариявӣ мундаричаи иқтисодии мағҳуми “низоми пардохт” ва “низоми пардохти миллӣ” шарҳ дода шудаанд. Равишҳои идоракунии низоми пардохти миллӣ ва унсурҳои таркибии он аз ҷиҳати назариявиу методӣ шарҳ дода шудааст. Ҳамчунин, механизми такмили низоми пардохти миллӣ дар шароити иқтисодиёти рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз лиҳози мукаммалгардонии заминаҳои қонунгузорию меъёри баррасӣ гардида, роҳҳои расидан ба низоми пардохти нисбатан мукаммал дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст.

Хулосаҳои асоснок, пешниҳодҳо ва тавсияҳои корро ба сифати воситаи тасҳеҳи сиёсати пулию қарзӣ ба мақсади боз ҳам такмил додани механизми низоми пардохти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода бурдан мумкин аст. Пешниҳодҳои мушаххаси муаллиф имкон доранд ҳангоми таҳияи лоиҳаи стратегияю барномаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти тараққиёти низоми пардохтӣ миллӣ, ки алҳол таҳияю такмилро тақозо менамоянд, истифода шаванд.

Алоқамандии мазмуни диссертатсия бо интиҳоби ихтисос. Диссертатсияи Ҳалимов Иномҷон Мамадҷонович дар мавзуи “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” ба бандҳои 8.3. Пул дар системаи муносибатҳои иқтисодӣ. Шаклҳои пул ва пулҳои қалбакӣ. Пулҳои электронӣ: вижагиҳо, идоракунӣ ва дурнамои рушди онҳо; 8.4. Механизми гардиши пули нақдӣ ва ғайринақдӣ; 8.5. Равишҳои андозагирии массаи пул: проблемаҳои истифода ва муносибгардонӣ; 8.8. Ташкили системаи самараноки пардохтӣ ва афзори ҳаллу фасли бухрони пардохтии Шиносномаи номгӯи ихтисосҳои Комиссияи олии атtestатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, гардиши пул ва қарз мувофиқат мекунад.

Мутобиқати төъдод ва мазмuni интишороти натиҷаҳои илмӣ ба мухтавои диссертатсия ва автореферати он. Вобаста ба мавзуи диссертационии “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” Ҳалимов Иномҷон Мамадҷонович 10 мақолаи илмӣ дар ҳаҷмӣ 5,7 ҷузъи чопӣ (аз муаллиф – 3,6 ҷузъи чопӣ), аз он ҷумла, 5 - мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандай Ҷумҳурии Тоҷикистон аз чоп баромаданд, ки пурра мазмуну мухтавои диссертатсия ва автореферати диссертатсияро инъикос менамояд.

Апробатсия ва ҷорӣ намудани натиҷаи таҳқиқот. Натиҷаҳои назариявӣ, амалӣ ва методии кори диссертационӣ дар конференсияҳои анъанавии ҳайати професорону устодони Донишкадаи иқтисодиёт ва савдои Донишгоҳи давлати Тиҷорати Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд, конференсияҳои ҷумҳуриявию байналмилалӣ дар Донишгоҳу Донишкадаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷӣ ироа гашта ба тавсив расидаанд.

Натиҷаҳои муҳими таҳқиқот аз тарафи Шуъбаи минтақавии Бонки миллии Тоҷикистон дар шаҳри Хуҷанд (маълумотномаи № 12 аз 13.01.2023) истифода бурда шудааст. Инчунин, дар ҷараёни таълим ҳангоми омӯзиши фанҳои “Ташкили фаъолияти Бонки миллӣ”, “Ташкили фаъолияти бонки тиҷоратӣ”, “Фаъолияти бонки амонатӣ”, “Фаъолияти бонкӣ”, “Танзим ва назорати асъор” ва “Менечменти бонкӣ” дар Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон (маълумотномаи № 61 аз 16.01.2023) истифода шудааст.

Саҳми довталаб дар иҷрои таҳқиқоти диссертационӣ. Саҳми шаҳсии муаллиф дар ҷамъбаст кардан, ба низом даровардан, аниқ ва пурра кардани равишҳои назариявӣ ва амалӣ ба рушди низоми пардохти миллӣ бо назардошти ҳусусиятҳои рақамикунонии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода мейбад. Дар асоси ҷамъбасткунӣ ва таҳлили маводи таҳқиқӣ самтҳои

асосии такмили идоракунии низоми пардохти миллӣ муайян ва тавсияҳои мушаххас оид ба такмили механизми НПМ дар шароити татбиқи иқтисодиёти рақамӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва пешниҳод гардида, пешгӯии нишондиҳандаҳои рушди НПМ анҷом ёфта, алгоритми мутобиқи такмили НПМ коркард шудаанд.

Аз тарафи муаллиф дар таҳқиқот зарурати такмилдиҳии механизми низоми пардохти миллӣ, ки барои самаранокӣ ва мусоидии пардохтҳо дар шароити иқтисодиёти рақамӣ хеле муҳим мебошанд, асоснок карда шудааст.

РУЙХАТИ МАҚОЛАҲОИ ЧОПШУДАИ ҲАЛИМОВ ИНОМҶОН МАМАДҶОНОВИЧ

A. Интишорот дар нашрияҳои илмии тақризшавандай Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Ҳалимов, И.М. Ҷанбаҳои назариявию методии низоми пардохти миллӣ /Х.Х. Исматов, И.М. Ҳалимов // «АҲБОРИ ДДҲБСТ» силсилаи илмҳои ҷомеашиносӣ. Маҷаллаи илмӣ-назариявӣ. - Ҳуҷанд, 2021. - №4 (89). – С. 26-36.
2. Ҳалимов, И.М. Ҷанбаҳои назариявии амалигардонии низоми пардохт / И.М. Ҳалимов // Паёми Доғишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон. 2022. - №1(40). – С.310-315. ISSN 2308-054X.

3. Ҳалимов, И.М. Вазъи муосири низоми пардохти Ҷумҳурии Тоҷикистон /Қ.Х. Ҳушваҳтзода, И.М. Ҳалимов // Паёми Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон. Баҳши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2022. -№10. – С. 5-13.

4. Ҳалимов, И.М. Такмили заминай институтионалии низоми пардохти миллӣ ва дурнамои рушди он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон / И. М. Ҳалимов // Паёми молия ва иқтисод. Маҷаллаи илмӣ-амалӣ,- 2023.- №2 (36) - С. 249-258.

5. Ҳалимов, И.М. Таракқиёти низоми пардохт дар шароити рақамикунонии иқтисоди миллӣ / Н. М Собирзода, И. М. Ҳалимов // Паёми Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон. Баҳши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2023. - № 9. – С. 51-54.

B. Мақолаҳо дар дигар нашрияҳо

6. Ҳалимов, И.М. Элементы и принципы формирования и функционирования национальной денежной системы. / И.М. Ҳалимов // Экономика и развитие общества: сборник статей и докладов научно-практической конференции преподавателей ИЭТ ТГУК (г. Ҳуджанд, 23-30 апреля 2012г.). – Ҳуджанд: Андеша, 2012. – С. 330-335.

7. Ҳалимов, И.М. Тенденции и направления информационных технологий и платежной системы на промышленных предприятиях / И.М. Ҳалимов // Экономика, финансы, учет, анализ и аудит: стратегические приоритеты развития в условиях цифровой экономики : материалы международной научно-практической конференции посвященной 80-летию Заслуженного деятеля науки и техники Республики Таджикистан, доктора

экономических наук, профессора Уракова Д.У, Душамбе, 21–23 мая 2022 года.
– Душамбе: Таджикский национальный университет, 2022. – С. 271-274.

8. Ҳалимов, И.М. Хизматрасониҳо пардохти бонкҳо тиҷоатӣ дар таъмини рақобатпазирии иқтисодиёти миллӣ / И.М. Ҳалимов, З. Р. Ашӯрова // Таъмини рушди устувор ва рақобатпазирии иқтисодиёти миллӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ: Маводи Форуми II-юми ҷумҳуриявии иқтисодӣ, ба ифтиҳори 35-солагии Истиқолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 30 солагии Иҷтисодияи XVI Шӯрои олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ҳуҷанд, 15 декабря соли 2022. – Ҳуҷанд: Дабир, 2022. – С. 115-119.

9. Ҳалимов, И.М. Особенности информационных технологий и система платежей на предприятиях АПК / И.М. Ҳалимов // Учетно-аналитические механизмы обеспечения финансовой безопасности аграрного сектора экономики : Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 100-летию Кубанского государственного аграрного университета имени И. Т. Трубилина, Краснодар, 28–29 апреля 2022 года. – Краснодар: Индивидуальный предприниматель Кабанов Виктор Болеславович (Издательство "Новация"), 2022. – С. 106-109.

10. Ҳалимов, И.М. Развитие платежной системы в условиях цифровизации национальной экономики / И.М. Ҳалимов // Информационное обеспечение финансовой безопасности аграрного сектора экономики: учет, анализ и контроль: Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 45-летию учетно-финансового факультета Кубанского государственного аграрного университета имени И. Т. Трубилина, Краснодар, 27–28 апреля 2023 года. – Краснодар: Индивидуальный предприниматель Кабанов Виктор Болеславович (Издательство "Новация"), 2023. – С. 51-56.

Баъди шунидан ва мудокима намудани диссертатсияи Ҳалимов Иномҷон Мамадҷоновиҷ дар мавзуи “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунioni иқтисодиёт” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз руи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пул ва қарз, баромади роҳбари илмӣ - доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Собирзода Н.М., баромади муқарризони холис - доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Азимов А.Ҷ., доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Ғозибеков С.А., н.и.и., дотсент Мирпоҷоев Д.А. ва баромади муқарризони ғайрирасмӣ маҷлиси васеъи кафедраи молия ва қарзи МДТ “Донишкадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон” дар шаҳри Ҳуҷанд дар асоси натиҷаҳои овоздиҳии кушода ва хулосаи пешниҳодгардида оид ба мутобиқати ихтисос ва номи мавзӯъ ба шиносномаи ихтисос, навгонии илмӣ, аҳамият ва хулосаҳои дар диссертатсия бадастомада, инчунин натиҷаҳои корҳои нашршудаи диссертатсияи Ҳалимов Иномҷон Мамадҷоновиҷ.

ҚАРОР ҚАБУЛ КАРДА ШУД:

1. Диссертацияи Ҳалимов Иномчон Мамадчонович дар мавзуи “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пул ва қарз ба талаботҳои “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267) ҷавобгӯ мебошад;

2. Корҳои чопшуда мундариҷаи асосии диссертацияро инъикос мекунанд;

3. Диссертацияи Ҳалимов Иномчон Мамадчонович дар мавзуи “Рушди низоми пардохти миллӣ дар шароити рақамикунонии иқтисодиёт” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – Молия, муомилоти пул ва қарз кори илмии анҷомдодашуда ба ҳисоб рафта, бо дарназардошти ислоҳи камбузиҳо барои ҳимоя ба Шурои диссертационии маҳсусгардонидашуда пешниҳод карда шавад.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 18- нафар, аз онҳо бо ҳуқуқи овоздиҳӣ 18- нафар.

Натиҷаҳои овоздиҳии кушода ҷунин аст:

- тарафдор – 18 нафар;
- зид – нест;
- бетараф – нест.

Хулосаи мазкур дар ҷаласаи васеъи кафедраи молия ва қарзи Дошишкадаи иқтисод ва савдои Дошишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон аз 25 октябери соли 2023, суратҷаласаи № 4 қабул гардидааст.

Раисикунанда:

мудири кафедраи молия ва қарзи
МДТ ДИС ДДТТ дар шаҳри Ҳучанд
н.и.и., дотсент

 Рахматова З.И.

Котиб:

муаллими қалони
кафедраи молия ва қарзи
МДТ ДИС ДДТТ дар шаҳри Ҳучанд

 Иброгимова А.Ў.

Имзоҳои Раҳматова З.И. ва Иброгимова А.Ў. – ро тасдиқ мекунам.

Мудири шуъбаи қадрҳо ва
корҳои маҳсуси МДТ ДИС ДДТТ
дар ш. Ҳучанд

10

 Маҳмудов Ш.У.